

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **393**

K. de Vries

Met pret predikant zijn,, ?!

MEDITATIEF **398**

R.J. Vreugdenhil

Er is altijd wel wat,,

WANDELEN MET GOD **399**

R.J. Meijer

De kerk: 'De synodalen
achterna'?UIT ALLE VOLKEN **402**

W.M. Bakker

Moederzorg

ACHTERGRONDEN **402**

A. van der Sloot

Christelijke politiek (III)

MAN, VROUW EN KERK **405**

E.A.de Boer

Zij aan zij

EVANGELISATIE
EN ZENDING **409**

P van den Berg

Gastendiensten in de
liturgische bezinning

en verder,,

Uit do kerken

Persberichten

KERKELIJK LEVEN / K. de Vries

MET PRET PREDIKANT ZIJN...?!

Met vreugde vrouw zijn, het schijnt te kunnen. Ingrid Trobisch schreef daar zelf een boekje over. Wie schrijft het boekje "Met prete predikant zijn"? Een auteur onder de dominees moet nog gevonden worden, Berichten in het ND over onze tobbede beroepsgroep leiden tot de conclusie dat plezier in hun werk voor weinigen is weggelegd. De happy few zijn met een kaarsje te zoeken.

Ernstige problemen

Wat je hoort en leest over predikanten die vast lopen, is erg. Het lijkt me meer dan verschrikkelijk om in zo'n situatie terecht te komen. Vooral wanneer je in sommige situaties het gevoel krijgt dat er met collega's gesold en omgehaanst wordt. Word je losgemaakt, dan sla je als predikant machteloos. Je mag niet solliciteren en als aangeschoten wild moet je maar afwachten. Het doet in de verte denken aan de situatie dat iemand van zijn hond af wil. Je hebt van die haasjes die het beestje aan een boom vastbin-

den en wegrijden. En dan maar afwachten of iemand hem nog wil hebben.

Tegen die achtergrond durf ik als predikant haast niet meer te schrijven dat ik plezier in mijn werk heb. Dat kan hard zijn naar bovengenoemde collega's toe. En je wekt daardoor zo gauw de indruk de problematiek te bagatelliseren. "Het valt allemaal een beetje mee en we moeten niet zo zeuren". Die indruk zou ik niet graag wekken.

Temeer omdat het niet de hele waarheid is. Het is bij tijden heel erg druk en je bent haast geen dag los van je werk. Daarnaast is er de mentale druk. Je ervaart

soms dat je verscheurd dreigt te worden tussen de verschillende stromingen in de gmcncntc. Vooral ook omdat veel gemeenteleden assertief en mondig zijn. Voeg daarbij de latente dreiging dat mensen als gevolg van verminderd kerkelijk besef met toenemend gemak afscheid nemen en opstappen, en je voelt aan den lijve iets van geestelijke strijd.

Pret

Toch waag ik het erop. Op het gevaar af zelfgenoegzaam en steekblind over te komen de volgende mededeling: ik ben overwegend met pret predikant. Ik realiseer me daarbij maar al te

goed dat dat het geval is bij de gratie van achtereenvolgens drie zeer welwillende gemeenten. En dankzij het feit dat het iets heel geweldigs is als mensen je hun vertrouwen geven. En dat je vaak ongelooflijk veel van hen terug krijgt.

Wel bespeur ik, nu ik dit schrijf, een vaag schuldgevoel naar al die gemeenteleden toe, die jarenlang tevergeefs hebben gewacht op een bezoek van mij. De kennismakingsbezoeken zijn keurig afgelegd. Maar ik moel bekennen dat ik daarna niet altijd even attent ben. Bovendien verwaarloos ik bejaarden.

Ga ik hier wel voldoende onder gebukt?

Mijn vreugde is waarschijnlijk misplaatst. Ik zou mij schuldig moeten voelen over mijn falen.

Dat lukt slechts in beperkte mate. Het moet wel een soort zalige onwetendheid zijn die aan dit gebrek debet is. Een krachtig ontwikkeld vermogen tot verdringen. Veroorzaakt door een gemakzuchtige, ongecompliceerde, zo niet naïeve karakterstructuur. Of zou het ook die opmerking van prof. dr. C. Trimp zijn, ooit op college gemaakt? Die bewaar ik nog even voor straks. Hoe dan ook, vermoedelijk zie ik allerlei ernstige moeilijkheden in mijn functioneren volkomen over het hoofd. Als gevolg daarvan moet ik dus bekennen nog vaak plezier te beleven aan het predikantschap.

Waarom doe ik deze bekentenis? Omdat het jammer is, dat het predikantschap mensen de laatste tijd zo afschrikt. Jongens deinen er na het eindexamen voor terug om in Kampen voor predikant te gaan studeren. En ook studenten in Kampen schijnen alleen al bij de gedachte aan 'het toekomstig ambt' de koude rillingen te krijgen. Worden predikanten zo niet een met uitsterven bedreigde beroepsgroep? Dat zou jammer zijn.

Er zijn collega's die vastlopen in hun werk. In mijn onzekere ogenblikken voel ik mij tegenover hen dom, lui en schuldig. Werken zij harder. Voelen zij meer dan ik? Ligt het aan een dosis gemakzucht dat ik geen grote problemen ondervind? Waarschijnlijk heb ik die neiging in de eerste jaren van mijn werk ontwikkeld. De Generale Synode Leusden 1999 stelt immers: "een verkeerde aanpak of een (gedeeltelijk) verkeerde attitude in het begin van de werkzaamheden als predikant kan grote gevolgen hebben..." Goede werkbegeleiding had mijn zwakheden en gebreken tijdig aan het licht gebracht en in de kiem gesmoord. Tot heil van de gemeente.

Werkbegeleiding

Het woord 'werkbegeleiding' is gevallen. Daar moet dit artikel namelijk over gaan. De Generale Synode Leusden 1999 heeft de daad bij het woord gevoegd en deputaten ingesteld voor werkbegeleiding en nascholing van predikanten. Die hebben een rapport uitgebracht dat in dit artikel wordt weergegeven. Vanwaar aandacht voor dit onderwerp? De synode voerde natuurlijk argumenten aan. De roep hierom bleek breed te leven binnen de kerken: maar liefst vier particuliere synodes hebben erom gevraagd.

Verder: ontwikkelingen in de samenleving en binnen de kerken vragen om voortdurende bezinning en studie. Er is bij veel predikanten behoefte aan begeleiding en verdere scholing. Niet alleen op theologisch en vakinhoudelijk gebied, maar ook wat betreft het persoonlijk functioneren, de omgang met Schrift en belijdenis en de omgang met kerkenraad en gemeente. Predikanten voelen zich nogal eens over-

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
PROF DR. B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN.

DR. E.A. DE BOER,
DRS. A.L. TH. DE BRUIJNE,
DRS. I.D. HAARSMA, DR. P. HOUTMAN,
DRS. B. LUITEN, DR. K. DE VRIES,
J. WESTERT.

MEDEWERKERS.

J.J.D. BAAS, DR. E. BRINK,
J.M. DE JONG,
DRS. C. HOKSBERGEN,
DRS. A.S. VAN DER LUGT,
DR. J. SMELIK, DR. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT

H. PRINS, Meulenbeldlaan 159. 7602 XK Almelo, tel 0546-870843. E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan De Reformatie. Postbus 24, 8260 AA Kampen

UITGEVER

Print Media bv, Bedum Technische Realisatie: Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES

Scholma Druk postbus 7 9780 AA Bedum
Telefoon 050 - 3013636 Fax 050 - 3012732
(o v v Reformatie).
E-mail reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg
ING Bank 66 30.92.620

ABONNEMENT

€ 47,- per jaar. Studenten € 35,- per jaar (binnenland), € 52,50,- per jaar (buitenland)
Opzegging dient 1 maand voor het verstrijken van het lopende jaar te geschieden.

Losse nummers € 1.20 (incl Porto)

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Braleclah.
Tel (0521) 515946

ADVERTENTIES

Pris € 0.45 per mm Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

vraagd. Ze hebben te weinig tijd voor theologische en methodische bijscholing, de werkelijkheid is complexer geworden, er is meer sturing nodig, het kost meer energie om te blijven functioneren. Ook van de predikant als persoon wordt veel gevraagd. Bovendien zijn er structurele problemen in het ambtelijk functioneren van predikanten, die zich landelijk voordoen. Illustratief in dit verband is dat dezelfde synode ook een deputaatschap instelde dat zich bezig moet houden met vragen rond losmaking van predikanten. Het is de bedoeling dat collega-redacteur J. Westert in het volgende nummer van dit blad op deze materie ingaat.

Verplichte werkbegeleiding voor beginnende predikant

De synode heeft werkbegeleiding verplicht gesteld voor beginnende predikanten. Wie in Kampen is afgestudeerd, heeft een zgn. 'startbekwaamheid'. Hij heeft voldoende informatie over alle taakgebieden waarmee hij in de dagelijkse praktijk te maken krijgt. Bovendien heeft hij door stages aan den lijve ondervonden wat het werk van een predikant omvat. Het woord 'startbekwaamheid' maakt evenwel duidelijk dat verdere ontwikkeling van bekwaamheden geboden is. Deputaten noemen een aantal aandachtsvelden:

- Hoe werkt de predikant samen met kerkenraad, commissies, collega-predikanten etc.?
- Hoe gaat de predikant om met de beschikbare tijd, hoe deelt hij die in, ook in relatie tot zijn eventuele gezin?
- Hoe voert de predikant gesprekken, hoe gaat hij om met het grijze gebied tussen pastoraat en hulpverlening?
- Hoe gaat hij om met de ver-

schillende, soms tegenstrijdige verwachtingen?

- Hoe moet een beginnend predikant vooropgaan, leiding geven aan de kerkenraad, hoe inhoud geven aan zijn rol als prediker, leraar, ouderling, bestuurder etc?

Deputaten hebben van een groot aantal jonge dominees reacties op hun ideeën over werkbegeleiding gevraagd. De voorstellen tot bijscholing vonden breed bijval. De predikanten hebben ook aangegeven waarop wat hen betreft het accent zou moeten liggen.

Mentoren

De verplichte werkbegeleiding gedurende de eerste twee jaar moet uitgewerkt worden door mentoren. Een mentor is een predikant die al ervaring heeft opgedaan met het begeleiden van stages. Deputaten sommen een aantal criteria op waaraan een mentor moet voldoen. Zo moet een mentor:

- ervaring hebben;
- kunnen luisteren;
- beschikken over inlevingsvermogen;
- de leerprocessen kunnen begeleiden;
- goed kunnen omgaan met lof en kritiek;
- zijn geestelijk leven kunnen verbinden aan zijn eigen persoonlijk functioneren;
- gedurende vier jaar (minimaal) één dagdeel per maand beschikbaar zijn en zich laten scholen;
- op de hoogte zijn van ontwikkelingen in de theologie en van het programma dat de jonge predikant als student in Kampen heeft gevolgd.

Volgens de synode van Leusden zou de mentor door de particuliere synode benoemd moeten worden. Deputaten denken daar anders over. Zij vrezen overorganisatie. Daarom stellen deputa-

Van de redactie

Zoals u weet zal de HERE wil in april een generale synode van de Gereformeerde Kerken bijeenkomen in Zuidhorn. De Reformatie wil er in de komende tijd aan bijdragen dat het werk van deze synode door de lezers niet beleefd zal worden als een activiteit op de maan, maar als het werk van de kerken gezamenlijk, dat gedaan wil worden in dienst van de kerken en tot hun welzijn. Daarom willen we in de komende maanden aandacht besteden aan een aantal rapporten die door deputaten zijn opgesteld voor de generale synode:

- * werkbegeleiding van de predikant (en zijn arbeidsvreugde)
- * de problematiek van de losmaking
- * kerkelijke eenheid
- * eredienst
- * gezangen
- * echtscheiding

In de eerste plaats willen we goede inzichtelijke informatie geven over wat deputaten in dienst van de kerken willen doen. Waar nodig of gewenst kan dat gevolgd worden door commentaar, al dan niet in kritische zin. Dat commentaar heeft de bedoeling de discussie in de kerken en op de synode te dienen. We willen daarbij ons niet zonder meer volgend opstellen ten opzichte van wat de kerken in gezamenlijk beraad op hun agenda hebben geplaatst, maar ons ook hoeden voor een overmatig kritische benadering. Beoordeling en kritiek komen meer aan de orde na de besluitvorming. Daarnaast zijn we van plan aandacht te besteden aan wat we maar noemen 'onbehagen over 1967' in de kerken, dit naar aanleiding van de brief die prof. D. Buma naar de synode zond. Met dit alles hopen we bijdragen te leveren voor een goede oriëntatie en voor een verantwoorde meningsvorming en standpuntbepaling van onze lezers. Vandaag de eerste bijdrage in deze reeks, over het onderwerp werkbegeleiding van de predikant en wat daarbij komt.

ten voor zelf 18 mentoren te benoemen, te zorgen voor hun training, bij eventuele conflicten te arbitrerende en de verantwoordelijkheid voor het functioneren van de mentoren te dragen. De mentoren ontvangen geen vergoeding voor hun mentor-schap. Alleen de kosten voor scholing worden vergoed. Eventuele reiskosten kunnen worden gedeclareerd bij de kerkenraad van de beginnende predikant. Eindverantwoordelijk voor de werkbegleiding is de kerkenraad van de jonge predikant die de begeleiding dan ook aanvraagt. Deputaten werkbegleiding stellen namens de gezamenlijke kerken de werkbegleiding ter beschikking en sturen die aan.

Werkbegeleiding van ervaren predikanten

Deputaten moesten ook onderzoek doen naar de mogelijkheid van werkbegleiding voor andere predikanten die hulp nodig hebben. Deze begeleiding is incidenteel en niet - zoals bij beginnende predikanten het geval is - structureel en verplicht. Het gaat om begeleiding bijvoorbeeld bij nieuwe werkzaamheden zoals catechese en pastoraat aan speciale groepen, bij reïntegratie na een periode van arbeidsongeschiktheid, wanneer een predikant zich wil laten coachen om scherp te blijven of in een situatie van (latent) disfunctioneren.

Kenmerkend voor bovenstaande situaties is dat er telkens begeleiding op maat gezocht moet worden. Deputaten willen hierbij een helpende hand bieden door als informatiepunt te fungeren. Voorwaarde is dat de predikant hier zelf om vraagt of in elk geval sterk gemotiveerd is. Hij of zijn kerkenraad legt zelf contact met een hulpverlenende instantie.

Bij- en nascholing van ervaren predikanten

Eén van de kenmerken van het werk van predikanten is dat zij, al werken zij in teamverband met de andere ambtsdragers, min of meer een zelfstandige praktijk hebben. Die functie wordt in de maatschappij aangeduid als beroepsbeoefenaar, 'professionaal' en is vergelijkbaar met bijvoorbeeld met die van huisarts of notaris. In laatstgenoemde beroepen worden bij- en nascholing door een beroepsvereniging georganiseerd en hebben dikwijls een verplichtend karakter. Bij predikanten ligt het initiatief tot verdere scholing nagenoeg volledig bij hen zelf. De mogelijkheden daartoe worden momenteel vooral aangeboden door de Theologische Universiteit en het GVI. Deputaten wijzen erop dat de universiteit momenteel prioriteit geeft aan verdere uitbreiding van bij- en nascholing. Een nota 'Postacademisch onderwijs, een leven lang leren' uit maart 2000 getuigt daarvan. Deputaten raden de synode aan om daarnaast niet nog een stelsel van bij- en nascholing te ontwikkelen. Wel willen zij graag opdracht krijgen om de ontwikkelingen op dit gebied te blijven volgen en zonodig te beïnvloeden.

Personeelsbeleid

Deputaten maken duidelijk dat de door de synode beoogde werkbegleiding feitelijk slechts een deeltact is van een wijder gebied. Onder meer valt te denken aan het brede terrein van personeelsbeleid: instroom, doorstroom en uitstroom, functioneringsgesprekken, conflictbemiddeling. Deputaten achten introductie van werkbegleiding een goed begin dat uitnodigt ook dit bredere terrein te betreden. Ter oriëntatie voegen deputaten als bijlage een in 2001 geschre-

ven verhandeling over deze materie bij. Aan de komende synode te Zuidhorn stellen zij voor "de ontwikkeling van 'personeelsbeleid' m.b.t. de predikanten te bevorderen door het instellen van een deputaatschap hiervoor". Persoonlijk vind ik dit misschien nog het belangrijkste onderdeel van het rapport. Een deputaatschap personeelsbeleid lijkt me een heel belangrijke stap in de goede richting om als kerken beter te leren omgaan met predikanten.

Topzware kerkstructuur?

Alleen zit ik na de laatste zin met een organisatorische probleem. Als we als kerken dit deputaatschap instellen, welke heffen we dan op? Want we krijgen er teveel. We dreigen als kerken topzwaar te worden. Suggestie: voor elk nieuw deputaatschap moeten we er ook één opheffen. Dat kan best. Mits we hier en daar anders gaan denken. Prioriteiten stellen. En lief hebben.

Hilaritas

Natuurlijk gaat het er niet zozeer om dat de predikant zelf plezier in zijn werk heeft. Maar wanneer dat het geval is, is dat waarschijnlijk beter voor de gemeente. Dat staat namelijk in Hebrëen 13:17: laten uw voorgangers hun werk met vreugde kunnen doen en niet al zuchtend want dat zou u als gemeente geen nut doen. Goede begeleiding en goed personeelsbeleid kan het zuchten doen afnemen, de vreugde doen toenemen. Dat is goed voor de predikant en dus voor de gemeente. Vandaar nog drie plezier-bevorderende tips.

1. Werk als predikant samen met een bevriende collega. Zorg dat je een 'soulmate' hebt. Ik heb het

voorrecht van jarenlang samenwerken met een goede vriend en collega. Preken maken we samen, ideeën wisselen we uit (ook weer voor dit artikel). persoonlijke dingen rond ons werk delen **we**. En dat alles voornamelijk telefonisch. We ervaren dat over en weer als enorme steun en zijn ervan overtuigd dat een groot deel van het werkplezier daarop is terug te voeren.

2. Die opmerking van prof. **Trimp** hebt u nog te goed. "Vergeet de hilaritas niet". Hilaritas betekent: opgewektheid, opgeruimdheid, vrolijkheid. Hij maakte die opmerking op collega. En hij **was** er zelf de levende illustratie bij. Om nooit te vergeten. Opgewektheid in je werk met mensen thuis, kinderen op catechese, kerkenraadsleden. Tets om naar te streven en regelmatig om te bidden.

3. En als je nu eens niet opgewekt bent? Blijdschap moet je ook willen. Niet voor niets is het een opdracht van Paulus: "Verblijd u in de **Here** te allen tijde... Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend" (Fil. 4:4,5). Sommige collega's zijn de vriendelijkheid zelve. Ik niet. Ik kan behoorlijk nors en chagrijnig overkomen. Paulus zegt: dat moet je niet willen. Hij heeft gelijk. Nors het evangelie verkondigen, dat werkt niet echt. Maar waar haal je dan blijdschap vandaan? Uit liet evangelie zelf. Blijf dat bestuderen, vooral voor je preekwerk. En verder door te bidden. 'Laten uw wensen door gebed met dankzegging bekend worden hij God. Ban daalt de vrede van God neer' (Fil. 4:6,7). Die vrede brengt blijdschap. Die blijdschap werkt aanstekelijk.

Ds. K de Vries is predikant van de **Gereformeerde Kerk te Alphen aan den Rijn**

uit de kerken

Bergen op Zoom-Middelharnis – Vanwege een ernstige ziekte kan ds. H. van Dijken (38) zijn ambt als predikant niet meer uitoefenen. Hem is door de kerkenraden van Bergen op Zoom en Middelharnis op de meest eervolle wijze emeritaat verleend, dit met toestemming van de classis Hoogvliet. Het emeritaat is ingegaan op 1 januari 2002,

Zevenbergen – Beroep aangenomen: G.A. Snip te Edmonton, Canada.

IJsselmuiden – Wijziging postadres: Kerkelijk Centrum 'de Rank', De Boogaard 2, 8271 JE IJsselmuiden.

Leerdam – Nieuw adres ds. M.Nap: Boeylaan 25, 4143 BX Leerdam, tel. 0345- 631652 (werk); 631651 (privé) e-mail: napmarten@planet.nl

Almelo – Nieuw adres ds. Luth: De Maraboe 37, 7609 GX Almelo, tel. 0546 578777 privé; 0546 578700 werk. e-mail: luth@iae.nl

Op weg naar Pasen

Na een bijbelleesrooster voor Advent heeft ds. J.R. Douma (Beverwijk) nu ook een leesrooster gemaakt voor de tijd naar Pasen toe. Deze tijd wordt ook wel veertigdagentijd genoemd: het is een periode van bezinning en voorbereiding op wat komen gaat: de vierende gedachtenis van de kruisdood en de opstanding van onze Heer Jezus Christus.

Het bijbelrooster beslaat zes weken en begint op zondag 17 februari. Heel bruikbaar om 's avonds aan tafel te lezen of voor de persoonlijke stille tijd. Het rooster is te downloaden op: www.josdouma.nl/40dagen

Lied van de week

In verband met de voorjaarsvakantie ditmaal geen lied van de week

Geerds Consult → Creatief en toekomstgericht

- * *coaching & supervisie*
- * *loopbaan- en outplacementbegeleiding*
- * *conflicthantering en -bemiddeling*

Drs. J.F. (Koos) Geerds - Wicherserf 19 - 7722 AT Dalfsen
Tel. 0529-432766; E-mail: geerdsconsult@wxs.nl

Want Johannes de Doper is gekomen, geen brood etende of wijn drinkende, en gij zegt: Hij heeft een boze geest! De Zoon des mensen is gekomen, wel etende en drinkende, en gij zegt: Zie, een vrant-zuchtig mens en een wijndrinker, een vriend van tollenaars en zondaars! Lucas 7:33,34.

Een steekje los

Johannes, dat **was** zo'n rare.
Die was zo'n beetje opgegroeid in de woestijn.
Hij zal wel **heel** veel alleen gezeten hebben, in die wildernis.
Daar moet een mens toch wel gek van worden...
Hij deed ook van rare dingen.
Hij al niet normaal. Het schijnt dat hij zich in leven hield met sprinkhanen en honing.
Hij zag er trouwens ook niet uit.
Een jas van kamelenhaar. Een wilde kop met haren. Echt zo'n kluisenaar.
Hij zocht de mensen wel op, maar hij ging toch altijd weer terug naar z'n woestijn.
Dan hen je toch niet normaal.
Dan zit er toch een steekje los.
Zeker bezeten van een of ander **boze geest**.
Je maakt ons niet wijs dat een normaal mens zo kan leven.
Daar moet wel iets aan de hand geweest zijn.
Dus wal hij zei, daar hoeft je Je ook niet al te veel van aan te trekken.

Niet helemaal zuiver

En neem nou Jezus.
In welk dorp hij ook komt, je kunt hem altijd zo vinden.

Op sabbat keurig in de synagoge, maar door-de-weeks meestal in het café. Of in de rosse buurt. Of hij zit weer eens uitgebreid te tafelen met die profiteurs, die rijke stinkers die het breed laten hangen ten koste van de gewone man.

Soort zoekt soort, zeker.

Als je zulke goede maatjes bent met die zuiplappen, dan lust je er zelf ook wel één, waarschijnlijk.

Als je je zo thuis voelt bij die zondaren, dan moet je het toch zelf ook niet al te nauw nemen.

Dat kan toch niet anders.

Anders hou je het toch nooit zo lang uit bij zulke mensen...

Je maakt ons niet wijs dat die Jezus helemaal zuiver is.

Daar moet wel iets aan de hand zijn.

Dus wat hij zegt, daar hoeft je je ook niet al te veel van aan te trekken.

Niet helemaal normaal

Heb je dat trouwens al gehoord van die ene dominee? Je hoort zulke dingen steeds vaker hè.

Volgens mij is er bij onze dominee ook iets niet helemaal normaal hoor. Je kunt het aan z'n vrouw ook wel zien, die ziel er soms zo triest uit.

En toevallig sprak ik afgelopen

week een collega van onze ouderling. Nou, dan weet je ook even niet wat je hoort.

En die ene bij ons vereniging, ze lijkt altijd zo serieus maar ik heb haar pas heel anders meegeemaakt.

Tk vind trouwens dat zij van je weet-wel ook wel eens wat in mag binden. Het is allemaal zo overdreven zoals zij het zegt, zo super-evangelisch. Volgen.; mij heb je dan ergens een steekje los, als je altijd zo praat.

Dus wat hij/zij zegt, daar trek ik me ook niet al te veel van aan.

Er is altijd wel wat...

Er is altijd **wel een** reden om vooral niet te hoeven luisteren. Aan icdcreen mankeert wel iets en meestal zelfs een heleboel. Als je niet luisteren wilt, kun je altijd wel iets vinden.

Maar als nou eens, door al die bedenkelijke dominees en tegenvallende ouderlingen en niet-zo-heilige zusters en overdreven evangelische mensen. Góð jou aan wil sprcken'?

Zoals toen door Johannes.

Zoals toen door Jezus.

Of mankeert er volgens jou ook wel het één en ander aan God?

Heb je genoeg redenen gevonden om zelfs naar Hem niet te luisteren... ?

Ds. R.J. Vreugdenhil is predikant van de Gereformeerde Kerk te IJmuiden

DE KERK: 'DE SYNODALEN ACHTERNA'?

R.J. Meijer

wandelen met God

Wat vindt u van de ontwikkelingen binnen de gereformeerde kerken vrijgemaakt? De antwoorden hierop zitten tussen 'geestelijke vernieuwing' en 'we gaan de synodalen achterna'. Kunnen we daarmee leven? Zo iets roept om een keus, ook als kerken samen. We naderen het punt waarop die twee antwoorden elkaar gaan uitsluiten. Paradoxaal genoeg begint de kreet 'de synodalen achterna' meer waarheid te bevatten dan ons liefis...

Geestelijk verlangen

Laat ik voorop stellen dat er momenteel een duidelijk verlangen is naar echte geestelijke vernieuwing. De persoonlijke omgang met God krijgt meer aandacht. We praten weer regelmatig over het werk van de Heilige Geest. Er is een groeiend verlangen om een levende en actieve gemeente van Jezus Christus te zijn in deze tijd. God geeft grote kansen en nieuwe openingen. Dat is één ding dat zeker is. Iets om intens dankbaar voor te zijn. Maar verlangen vraagt om vervulling. Als de diepte van geestelijke verlangens en de praktische haalbaarheid te ver uiteenlopen is dat zeer kwetsbaar. Op dit punt is momenteel frustratie te proeven. Die komt niet primair voort uit een vermeend gebrek aan snelheid **rond** ontwikkelingen. Het heeft naar mijn overtuiging veel meer **een** diepere bodem. Beter dan 'het gaat niet snel genoeg' past 'het gaat niet **diep** genoeg'. Ook vernieuwing kan

namelijk veruiterlijken. Als je niet de plek krijgt die het moet hebben: op het hart van het leven. Dan blijft het een randverschijnsel, een 'ruimte' met een democratisch tintje: voor wie wil is daar zo nodig wel ruimte voor. Zonder dat je kerk-zijn er wezenlijk door vernieuwd wordt.

Onzichtbare muur

Je kunt voor gelegenheden liturgisch ruimte geven voor een aantal dingen. Maar de samenkomsten als zodanig veranderen er amper door. Wat willen we: toeters en bellen voor bijzondere momenten, of inhoudelijke verdieping van onze kerkdiensten? Met zo'n koers speel je de critici mijns inziens exact in de kaart. Die riepen bij voorbaat al dat het om toeters en bellen ging... Zo kun je doorgaan: praten over de Heilige Geest, een thema-avond over de wedergeboorte - fijn dat het kan (is er écht een tijd geweest dat het niet kon?). Maar diepgang van een *leven vanuit de wedergeboorte* houdt veel meer in.

Zo klinken grote woorden. Geestelijke inzicht is er. Toch mist het de juiste plek in het **midden** van onze kerken. De klanken worden gehoord en door velen opgevangen met dank aan God, dat wel. En lijnen worden getrokken, geïndicéerd, recht vanuit Jezus Christus. Maar dan stopt het ineens. Als bij een onzichtbare muur. Wat is er aan de hand met 'ons'?

Geestelijke stagnatie

Ik beseft dat met allerlei ontwikkeling een stuk onrust meekomt. Lijnen kruisen elkaar en cumuleren. Meer tegelijkertijd en op elkaar volgend in een rap tempo. Je mag begrip hebben voor hen die dit zo snel niet kunnen meemaken. Maar wat begon als hernieuwde bezinning, als gezamenlijke groei loopt momenteel uit op een sfeer van discussie. De sfeer is al ontstaan van een tegen-over. Gesprek verwordt dan tot discussie. De grote vraag nu is hoe wij daarmee omgaan. Wat mij onrustig maakt is de groeiende indruk dat we er onvoldoende *geestelijk* tegen opgewassen zijn met elkaar. Te vaak nog mis ik de zuiver geestelijke insteek hierin. Precies dat vormt volgens mij de oorzaak van die onzichtbare muur. Een geestelijke doorbraak is namelijk niet te organiseren, maar **wel** te stagneren! En daar zijn we zelf bij.

De synodalen en wij

Zo klinkt het verwijt regelmatig dat de huidige situatie als twee

druppels water lijkt op de situatie in de gereformeerd synodale kerken in de jaren '40. Wie dat niet inzielt krijgt **het** verwijt van oppervlakkige argeloosheid. Net zo argeloos als... precies; als de synodalen in de jaren '60. De cirkel lijkt rond!

Hier valt nogal wat over te zeggen. Ik doe dat nu even niet. Slechts **één** ding: er schuilt een kern van waarheid in. Alleen op een totaal andere manier dan gesuggereerd wordt.

In toenemende mate deel ik de angst dat we in onze kerken in eenzelfde soort proces terecht gaan komen als destijds de GKS dat doormaakte en nog wel kent. Hoe geestelijk verlamd is bijvoorbeeld liet huidige SOW-paoces? Hoeveel energie kost dat al niet jarenlang? Een democratisch aandoend, kerkpolitiek spel dat steeds meer complicaties kent. Een mega-organisatie, alleen zonder geestelijke kracht. En **juist** dat laatste wordt letterlijk en figuurlijk in het midden gelaten. Want die eenheid ontbreekt juist in dat geheel. Ga je terug dan zie je waar dit begonnen is. Terwijl liturgische vernieuwing de kerk werd ingedragen, werd Gods Woord als geestelijke basis de kerk uitgedragen. Dat is tegelijk het grote verschil met onze situatie: de positie van Gods Woord. En daarom is de suggestie van de kreet dat wij achter de synodalen aanrennen zo oppervlakkig.

Kern van waarheid

Maar intussen ontstaat mede dankzij dit soort oppervlakkige verstarring wel **een** klimaat waarin het **óók** waarheid gaat bevatten.

Door al dat gepraat, door verzieking van het klimaat gaat zo langzamerhand **steeds** meer energie zitten in al van gevoeligheden. We houden elkaar aardig

bezig zo. Met als gevolg dat **menselijke gevoelens en liggingen** ons geestelijk leven beginnen te domineren. En dát is een angstig sterke overeenkomst met de situatie van 'de synodalen'. In alles proef je horizontalistische wijze van argumenteren. Negatieve energie die veel kracht elders wegzuigt. Heel wat kerkelijke gesprekken gaan meer over problemen dan over Gods genade en het nieuwe leven met Christus.

Voorbeelden

De voorbeelden liggen voor het oprapen.

* Als met de bijbel in de hand wordt aangegeven hoe wij opnieuw het loflied van de **kin**-deren mogen laten klinken in de kerkdiensten, dan... Ja wat dan? Dan is het eerste wat het verdere gesprek erover bepaalt, de overgevoeligheid. Dus moeten we er maar mee wachten voorlopig... En de glans van de bijbelse eredienst in huis halen door begeleiding van muziekinstrumenten kan op dezelfde muur van angsten en verwijten stuiten.

* Als blijkt uit het Nieuwe Testament en de wereldwijde kerkgeschiedenis hoezeer wij als kerken fout zitten met onze magere avondmaalspraktijken, dan gaan ogen open. Mooie rapporten verschenen en dito nieuwe formulieren. Maar de frequente lopende viering loopt daarna, klem. De onzichtbare muur: 't geeft onrust, verwijten klinken en eensgezinde deelname komt onder spanning te staan.

Het bevrijdende klimaat dat hervonden is, wordt afgeknepen door een benauwend sfeer die bij voorbaat al veel vreugde en motivatie wegneemt.

* Momenteel zijn er er samen getuige van hoe een komende Generale Synode zal moeten laveren tussen onmogelijke opstellingen rond de nieuwe

gezingen. Procedurele bezwaren werden eerder al principieel overbelast. Vervolgens komt achter zogenaamde inhoudelijke kritiek vooral iets anders weg. Meer dan werkelijke schriftuurlijke kritiek. Het vertolkt vooral de onderliggende moeite. **Het** resultaat is **wel** zo ongeveer dat heil ons bijna onmogelijk gemaakt wordt nog gewoon bijbel te lezen: bv. Paulus' bekende oproep *God te danken niet psalmen, lofzangen en geestelijke liederen*. Een opmerking van Paulus die juist uiting is van iets fundamenteels: het Woord van God wonc rijklijk onder u. Hoeveel ruimte krijgt dat Woord nu écht? Over Schriftuurlijkheid gesproken.

Twee niveaus onderscheiden!

De oplossing zie ik slechts daar, waar we echt teruggaan naar Jezus Christus. Maar dat heeft nogal wat implicaties.

Dat zal betekenen dat we consequent vanuit Christus moeten gaan denken. De kracht van gereformeerd zijn is altijd geweest dat we Christo-centrisch dachten. Dat beginnen we onder druk van menselijke gevoelens aardig te verleren. In ieder geval krijgt de menselijke factor te veel ruimte bij overwegingen. Wat dan dreigt zijn kerkpolitieke oplossingen. En dan ga je pas écht 'de synodalen achterna'. Dan gaan we pappen en nathouden.

Je inzet zal zeker zijn dat we het sámen doen. Dat je iederen meeneemt in zo'n ontwikkeling. Dat is goed. Maar dat is wel van een principieel ander niveau dan de *inhoudelijke stellingname*.

Ik pleit voor een consequent denken in *twee niveaus*: het primaire niveau is Christus Jezus en Jezus alleen. Hij helemaal en totaal. Wat is goed voor zijn gro-

te Naam, zijn liefde en kracht. **Wat** wil Hij in ons leven wil bewerken? En dan kiezen. Duidelijk kiezen. Zeggen: zo is het in deze situatie goed. Er in deze tijd. **Want zo staat Hij** centraal en krijgt zijn Geest de *actieve ruimte*. En dat is dus geen vrijblijvend niveau. Puur hier vallen de keuzes.

Pas het tweede niveau gaat over praktische vragen. Over de snelheid van een traject, over struikelblokken en processen.

Winst

Wat is de winst? Dat we onze centrale energie weer geven aan wat centraal moet staan. Want alleen daar gaat kracht van uit. De primaire energie geven we aan centrale noties van ons geloofsleven.

Vervolgens vooral dat we daarin *inhoudelijk* helder zijn. Elkaar meenemen in **duidelijkheid**. Nu zie je dat doorelkaar lopen: standpunten dreigen *hij voorbaat* ingekapseld te worden. afgezwakt. enz. De duidelijkheid verdwijnt en de voedingsbodem voor eindeloze woordenstrijd is gecreëerd en houdt zichzelf in stand. Andere dan inhoudelijke factoren bepalen teveel waar je mee bezig bent.

Gevolg van een consequent onderscheid van beide niveaus is dat wat in de rand thuishoort, dat gaat ook in de rand een plek krijgen. Niet in het centrum van de aandacht en de organisatie. Terwijl boven alle discussie verheven weer exact helder is waar je samen voor staat. Zonder misverstand en zonder enig wantrouwen weet je waar je samen voor gaat.

Christus echt centraal

In Openbaring 1 ontmoet de kerk van de eindtijd **Jezus** Christus. En wat is het plaatje? Christus tussen de kandelaars. Maar

niet het licht van de kandelaars werpt het licht op Jezus. Hijzelf is het blinkende centrum. Wie het leest, huivert van eerbied en warmte. Zoals **Hij** daar staat. Maar ook zonder twijfel: zo staat **Hij** centraal. Niet passief, maar in heilig vuur voor zijn gemeente in deze wereld! Met open als een vuur-vlam: als met een scan doorziet Hij elke ongeestelijkheid.

Dat geeft exact aan wie zich zal aanpassen aan Wie. Wij staan in de kring bij Jezus Christus. Niet andersom. Daarom is het zo vervlakkend als een sfeer ontstaat van 'we moeten elkaar meekrijgen'. Dat suggereert namelijk dat dit op niveau één ligt. Dan werkt het als geheime agenda. Je begint daar, om vervolgens te blijven steken.

Christus' kerk mag nieuwe kracht verwachten. Er zijn genoeg tekenen die erop **wijzen** dat God ons geweldige mogelijkheden geeft. Maar dan is de eerste vraag niet hoe we elkaar meekrijgen. **De vraag is: krijgen we Jezus Christus mee?** Laten we daar maar eens een nacht van wakker liggen.

Bevrijdend

Als wij zo onszelf en elkaar weer in de kring rond Christus zetten kan het licht echt vrijkomen. Het maakt gesprekken weer helder: je hoeft elkaar maar **op één** ding primair te bevragen: je betrokkenheid op Jezus Christus en Hem alleen. En dan gaat het ineens weer om Gods genade, om de doorwerking van de **Heilige Geest**. De verandering die de meeste aandacht zal trekken is niet zozeer een uiterlijke. Zoals dat nu nog te veel het beeld bepaalt. De verandering zal vooral een innerlijke zijn, die zal ons bezighouden en blijven verbazen. Het herstel van een directe betrokkenheid op Christus zal

pas echt alles veranderen. Het hart wordt weer het werkelijke hart. De praktijk wordt weer praktisch. de ruimte ongekend, de innerlijke rust onaantastbaar en stabiel.

Niet onzeker achterom kijkend: 'wat is er anders dan vroeger!' Niet angstig om je heen kijkend: 'als 't maar geen onrust geeft'. Maar samen kijk je omhoog: 'Heer, hier zijn we'. En we raken het hart.

Kom Jezus, kom. **Vul** deze kerk met uw heerlijkheid. Kom Heilige Geest, stort op ons uw vuur. Jezus, licht van de wereld. vernieuw ons. Levend Woord, ja uw waarheid bevrijdt ons.

Waar komen **we** uit, als we zo gaan beginnen?

Bij de vervulling van het diepste verlangen van ieder onder ons die Christus werkelijk liefheeft.

Ds. R.J. Meijer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Surhuisterveen-Opende

Uit alle volken

In het huis van Nada is het een drukte van belang. De kinderen schreeuwen om het hardst om aandacht, de parkiet probeert daar met zijn **gezang** nog eens bovenuit te komen en de drukke huisvrouw rent op en neer om de tafel van haar gasten met lekkertijen te vullen. Er komt zelfs een fles Armeense wijn op tafel, voor de gelegenheid in een Russische winkel gekocht. En ik moet vooral ook de chocolade uit haar land proeven, **die** ze speciaal voor vandaag heeft bewaard.

Enkele maanden geleden is Nada met haar gezin verhuisd. De belofte eens op het nieuwe adres te komen kijken, moest hoog nodig worden ingelost. Op een zaterdagmiddag ben ik daarom afgereisd naar het stadje onder de rook van Utrecht, dat hun nieuwe woonplaats is. Met het beperkte budget dat ze hadden, hebben Nada en haar man hun eengezinswoning gezellig ingericht. Met enthousiasme laten ze de verschillende kamers zien. Terwijl haar man **over** z'n toekomstplannen vertelt – hij wil als monteur in **een** garagebedrijf gaan werken – verradt het gezicht van Nada, ondanks haar vriendelijke lach, vermoeidheid en zorg.

Ruim vijf jaar geleden is het gezin uit Armenië gevlucht. Eerst naar Rusland. Daar verbleven ze een paar maanden met z'n allen – de jongste op dat moment nog een baby – op één kamertje. Uiteindelijk besloten ze elders een veilig heenkomen te zoeken. Na een lange reis

kwamen ze in Amsterdam aan. Angst bekreep Nada, toen ze op **het** Centraal Station mensen van vele nationaliteiten voorbij zag komen. Waar moest ze heen? Toen haar man een politieagent om raad wilde vragen, schrok ze. Want was de politie hier eigenlijk wel te vertrouwen'?

uiteindelijk werden ze verwezen naar het Aanmeldcentrum in Zevenaar. Ook daaraan bewaart Nada geen positieve herinneringen. „Gevangenis”, zegde de vrouw, als ze de sfeer omschrijft. En ze slaat de handen voor de ogen. Een verblijf in een opvangcentrum (OC) en later een asielzoekerscentrum (AZC) **volgde**. Gesprekken **met** een advocaat, die hen soms weinig hoop gaf op een permanent verblijf in Nederland. Meer dan eens leefden ze met de gedachte liet land uiteindelijk te moeten verlaten. „Waarom mogen we nergens wonen?” riep Nada ooit in wanhoop uit. „Wij zijn toch ook mensen?”

Toen ze er nauwelijks meer op rekenden, kregen ze een verblijfsvergunning. Enkele maanden later konden ze hun kleine bungalow op het AZC eindelijk verruilen **voor** een normale rijtjeswoning in een gewone Nederlandse straat. Ze genieten van de ruimte die ze in huis hebben en van de omgeving. Toch heeft de verhuizing niet alles gebracht wat ze er van verwacht hadden. Integratie blijkt een moeizaam proces. Contact met Nederlandse buurtgenoten hebben ze nauwelijks, zegt Nada

telcургesteld. Ook de kinderen vonden nog maar weinig vriendjes in de straat.

Een mevrouw van de kerk, die onverwachts even binnen komt lopen, benadert de situatie van de positieve kant. Ze vindt dat Nada vooral dankbaar moet zijn. „De Heere heeft je gebed gehoord”, zegt ze opgewekt. „Welk gebed?” vraagt Nada. „Om een verblijfsvergunning en een huis”, antwoordt de vrouw. „Ik heb niet gebeden of ik in Nederland mocht blijven”. reageert Nada. „Ik heb alleen gevraagd of de Heere ons een plek wilde geven waar we veilig mogen wonen. **Als** we niet in Nederland hadden kunnen blijven, had Hij ons wel een andere plek gegeven.” En aarzelend voegt ze eraan toe: „Soms weet ik niet of het hier allemaal wel zo goed is.”

De blijdschap over haar Nederlandse woning wordt voor Nada overschaduwd door **wat** ze om zich heen ziet gebeuren. „Er is hier veel criminaliteit. Veel jongeren zijn verslaafd aan alcohol of drugs”, signaleert de Armeense vrouw. Ook de manier waarop jongens en meisjes op jonge leeftijd (wisselende) relaties aangaan, vervult haar moederhart met zorg. „Dat gebeurt in Armenië niet.” Terug naar **haar** vaderland wil Nada niet, zo lang de situatie daar niet verbetert. Maar in Nederland blijven is evenmin haar hoogste ideaal. „Ik bid elke dag **of** de Heere mij en m'n kinderen in dit land voor al het verkeerde wil bewaren.”

verantwoordelijk voor de publieke zaak

achtergronden

In de publicatie *'Dienstbare samenleving'* bepleit prof. dr. R. Kuiper dat de overheid bij haar wetgevende arbeid de Tien Gebooden weer als richtsnoer gaat hanteren, als **norm** om goed en kwaad te onderscheiden. Daarmee roept Kuiper een belangrijk aspect aan. Welke namelijk momenteel zien in onze samenleving is een omkering van waarden en normen. Veel zaken, die in het buitenland nog strafbaar zijn, zijn het Nederland niet meer. Waarom? Omdat in Nederland dat wat kwaad is zo niet genocid mag worden. Kuiper is van mening dat in Nederland bij de overheid het roer om moet: de overheid moet zich weer hoedster van het algemeen belang weten, zich verantwoord weten voor de publieke zaak en dient daarbij als kompas de Tien Gebooden te hanteren!

pleidooi voor de nieuwe overheid

Versterking van de overheid als hoedster van het algemeen belang en van de goede zeden is nodig. Deze vraag om versterking van de overheid valt ook buiten de christelijke politiek te horen. De roep wordt vernomen om aan de overheid van de 21e eeuw een nieuwe rol toe te kennen. Op het congres over 'de nieuwe overheid', gehouden op 11 december j.l. te Amersfoort en belegd door de Groen van Prinsterer-ctichting, voerde dr. P. Schnabel, directeur van het *Sociaal en Cultureel Planbureau*, daarvoor het pleidooi. Aansluitend bij zijn studie *'Bedreven en gedreven'* wenst Schnabel, dat de overheid een nieuwe rol zal inne-

men in de 21e eeuw. Het tijdperk van de 'gelijkheid' heeft in de 20e eeuw zijn beslag gekregen. Nu breekt het tijdperk van de 'vrijheid' aan: de kwaliteit van het leven vraagt nu onze aandacht. In dat verband vraagt hij herbezinning op de huidige rol van de overheid door de introductie van het zgn. 4R-model. Deze vier R's staan voor '**richting, ruimte, resultaat en rekenschap**'. De overheid dient de burgers ruimte te geven voor zelfbepaling, maar -en dat is een nieuw accent!- dient ook ruimte voor zichzelf op te eisen als behartiger van de publieke zaak. Concrete uitwerking van deze ideeën zijn er al. Bijvoorbeeld op het gebied van het onderwijs, waar de overheid enerzijds de scholen budgettair meer ruimte geeft, maar anderzijds het vereiste resultaat omschrijft en via de nieuwe Toetsingswet rekenschap vraagt van de scholen. Het laat zich aanzien dat het zgn. 4R-model dat Schnabel aandraagt ingang krijgt. De co-referent op het genoemd congres, mr. A. Westerkamp, sprak dit ook met even zoveel woorden uit. Wel is het van belang ons te realiseren, dat hetgeen Schnabel aanreikt slechts een instrument is. Het model **zelf** immers betekent geen breuk met het rationele (Groen van Prinsterer zou zeggen: revolutionaire) denken over staat en individu, zoals dat sinds de Verlichting vorm kreeg in de idee van de volkssouvereiniteit. Integendeel, in dit 4R-model vooronderstelt Schnabel dat na de 20e eeuw van de 'gelijkheid' nu de 21e eeuw van de 'vrijheid' is aangebroken. Schnabel bedoelt met zijn model

namelijk een kader voor nieuw regeerbeleid aan te reiken: na verregaande individualisering onder Paars I en Paars II, **acht** hij de tijd aangebroken voor zich meer concentreren op de publieke laken. Die zijn in de laatste jaren in het gedrang gekomen. Bij Schnabel blijft dit echter binnen het genoemde rationele denkraam over staat en individu, al gaat de slinger weer in de richting van versterking van de staat als vertegenwoordiger van individuen. Ondanks dit rationele denkkader kan mijns inziens het 4R-model als instrument goede diensten bewijzen als het gaat om de versterking van het bestuur. Bij toepassing ervan zal de inhoud die aan de 4R's gegeven onderwerp van discussie zijn. Vooral de richting en de overheidsvisie zullen bij nadere uitwerking van het 4R-model bepalend zijn. Welke visie staat de **overheid** voor? Voor de christelijke politiek zal het van belang zijn om op dit punt helder te zijn.

het hoogste doel 'aan God de eer'

In de liationaal-gereformeerde traditie wordt het bevorderen van Gods eer door de overheid als **eerste** en hoogste doel van de christelijke politiek genoemd. Het nastreven van dit doel maakt, dat de samenleving niet in stukken uiteen valt en tot ontbinding overgaat maar onderling **één** geheel blijft vormen vanwege de gerichtheid op hetzelfde doel, te weten de grootmaking van de Schepper. Vanwege dit hoge belang zal er ook altijd aan gewerkt moeten

worden om mensen voor het nastreven van dit doel te motiveren en te winnen. Met dit artikel wil ik daaraan een bijdrage leveren. Omdat het doel 'tot eer van God' enigszins abstract is, is er altijd weer het gevaar, dat dit 'hoogste' doel gaat behoren tot de zgn. vooronderstelling van de christelijke politiek. Het wordt een keer genoemd, maar er wordt verder geen inhoud aangegeven. Het gevolg is dat dit doel naar de achtergrond verdwijnt. Dit kan voorkomen worden. Hoe? Wel door in de voetsporen van Groen van Prinsterer en vele anderen Gods eer te verbinden aan Christus' koningschap. Want God de eer geven heeft alles te maken met de erkenning van het koningschap van Christus. God werkt namelijk in en door Christus aan het behoud van mens en wereld. Christus, Gods Zoon, is op aarde gekomen, wegdragend de zonde van de wereld, opdat een ieder die in Hem gelooft eeuwig leven zou hebben. Na zijn opstanding is Hij verheven tot Koning over hemel en aarde. Zijn rijk kent geen einde. In dat licht geeft het nastreven van de publieke erkenning door de overheden van Christus' koningschap aan de samenleving zelfs eeuwigheids-perspectief.

Jezus is de Heer van de volkeren

Wat betekent dit nu in de praktijk? Hoe kun je nu overheden en overheidspersonen oproepen Christus als Koning te erkennen? En wat houdt dat dan in? Is het niet te idealistisch en leidt het niet tot gewetensdwang? Als geen ander heeft dr. A.J. Verbrugh zich diepgaand met dit onderwerp bezig gehouden. Hij onderscheidt twee lagen in de mens, een diepe innerlijke laag, waar hij bijvoorbeeld het geloof toerekent, en ook een meer oppervlakkige buitenkant, waar hij het uiterlijk respect

toe rekent. Verbrugh stelt, dat de overheid met het politieke doel van erkenning van Jezus als Koning zich richt op die buitenste laag van de mens. Overheden hebben zich namelijk niet in te laten met het hart van de mens, maar dienen zich te richten op de zichtbare buitenkant van de mens: zij vragen uitwendig eerbetoon voor Christus als Koning! Of met deze opvatting van Verbrugh alles gezegd is waag ik te betwijfelen. Ik weet niet zo zeker of je kunt zeggen dat de mens twee lagen heeft. Maar het is duidelijk wat Verbrugh wil zeggen: de overheid moet zich niet de bevoegdheid aanmatigen om de mens dwingend voor te schrijven wat de keuze van zijn hart moet zijn. Maar wat de overheid wel doen mag en moet doen is van haar onderdanen vragen openlijke eerbied op te brengen voor God en Zijn Gezalfde. De overheid kan dit bijvoorbeeld doen door negatief het vloeken en lasteren van Gods Naam te weren en positief door te eisen dat bij de rechtspraak onder aanroeping van Gods Naam wordt gesproken. Vaak wordt tegengeworpen: Hoe kun je nu de overheden oproepen voor de eer van God op te komen als de meerderheid van de bevolking van Christus als Koning niet (meer) weten wil? Dan mag en moet ons antwoord zijn: Omdat Christus' koningschap niet afhankelijk is van de aanvaarding ervan door mensen! Zoals het ouderschap niet afhankelijk is van de aanvaarding ervan door het kind. Zo is dit ook bij Christus' koningschap! Zijn koningschap over de volkeren is niet afhankelijk van de aanvaarding van de mens of van de meerderheid van de mensen. Dat zou pas echt de zaken op zijn kop zetten zijn. Nee, Christus is Koning van hemel en aarde en Hij is waardig erkenning als Heer van allen en iedereen te ontvangen. Erkenning van Jezus als Koning mag doel van de christelijke politiek zijn en blijven.

uit eerbied voor Koning Christus

Eerbiediging van de Christus als Koning betekent dat de overheid er rekening mee houdt, dat Koning Christus op aarde een volk bijeenbrengt: Zijn kerk. De overheid moet beseffen dat een deel van haar onderdanen deel uit maakt van het rijk van Christus. Niet het hele Nederlandse volk, maar wel een (zelfs nog steeds belangrijk) deel ervan. Uit eerbied voor Koning Christus is de overheid geroepen om Christus' rijk op aarde te bevorderen. Concreet betekent dit dat de overheid geroepen is om Christus' kerk te beschermen tegen de macht van zonde en tegen de vijandschap jegens het Evangelie. Verder dient de overheid in ons land er rekening mee te houden, dat Gods kerk -soms zelfs mede als gevolg van overheidsbeleid in het verleden- in de loop van de geschiedenis verdeeld is geraakt. Het zichtbare lichaam van de kerk is verscheurd geraakt. Heeft de kerkelijke verdeeldheid er niet mede toe geleid, dat voor de Nederlandse overheid de kerk een marginale zaak is geworden? Volgens mij is één van de effecten van de kerkelijke verdeeldheid dat de overheid de kerk heden ten dage hoegenaamd links laat liggen. Toch zal God ook van de huidige overheid rekenschap vragen: Wat hebt u gedaan met Mijn volk? Hebt u Mijn kerk en koninkrijk bevorderd en beschermd? Vergelijk in dit verband wat we in artikel 36 NGB belijden: "Haar taak (d.i. van de overheid) is niet alleen zorg te dragen voor de openbare orde en daarover te waken, maar ook de heilige dienst van de kerk te beschermen en te bevorderen, dat het Evangelie overal gepredikt wordt, zodat God door ieder geëerd wordt en gediend wordt, zoals Hij dat in zijn Woord gebiedt."

de les van de geschiedenis

Het bevorderen van Gods kerk en rijk. Hoe? De overheid dient conform haar roeping van Godswege Christus' rijk te bevorderen, echter zonder daarbij dirigistisch te werk te gaan. De eigenheid van de verschillende levenskringen moet door de overheid worden gerespecteerd, zo ook de eigenheid van de kerk. De overheid mag **dus** niet in kerkelijke zaken het recht in handen nemen. Ze heeft **geen ius in sacra** zoals ooit de theoloog-rechtsgeleerde **Eraustus** wel voorstond. Daar komen grote brokken van zoals de geschiedenis laat zien. Bij de 'start' van het Koninkrijk der Nederlanden in 1813 werden er grote brokken gemaakt door de invoering van "Het Algemeen Reglement voor het bestuur der Hervormde kerk" van 1816. De bemoeienis van de overheid met de kerk toentertijd was niet alleen in strijd met de Grondwet van 1814 (die nota bene scheiding van kerk en staat voorschreef!) maar leidde uiteindelijk tot verregaande bevoordeling van de liberale theologie, die van Jezus' verzoenend lijden en sterven niet wilde weten, met alle kerkverwoestende gevolgen vandien. De overheid dient daarom de eigenheid van de kerk te erkennen. In dat opzicht is er een scheiding tussen kerk en staat. De erkenning daarvan is belangrijk zowel voor de vrijheid van de kerk als ook voor de vrijheid van het geweten van de burger. Maar dat is wat anders dan dat de overheid zich 'neutraal' zou moeten opstellen. De overheid is positief geroepen -omwille van de zonde en ongebondenheid van de mensen en om de vijandschap tegen het Evangelie te weerstaan- Christus' kerk in ons land te beschermen. Ze dient, zoveel als in haar vermogen en op haar terrein ligt, het doel van de kerk te bevorderen,

namelijk dat de Wet van God (de Tien Geboden) en de blijde Boodschap van genade overal door de kerk wordt verkondigd. Uit eerbied voor Christus als Koning en tot heil van het volk dat gebukt gaat onder een enorme zondenlast.

Samenvatting

De eer van God en de erkenning van Christus als Koning lijkt in de **onze samenleving een hachelijk** zaak. Moeten we niet erkennen dat christenen in ons land een verdwijnende minderheid aan het worden zijn? In dit artikel heb ik willen laten zien dat het vasthouden aan het nastreven van Gods eer door de overheid nog steeds de moeite waard is. De gevolgen van het loslaten van dit doel zijn in de Nederlandse samenleving wel zichtbaar geworden in de verregaande ontbinding en verslonzing van de samenleving. De onderlinge tegenstellingen nemen toe. Er valt een opmars van het vijanden denken ten aanzien van de culturele minderheden die in ons land een plaats hebben gekregen waar ze nemen. Het onderlinge respect onder de burgers neemt af. Van verschillende kanten wordt daarom ook gezegd: het roer moet om! Onlangs nog werd het door minister De Vries van Binnenlandse Zaken bepleit, toen hij zijn toenemende zorg uitte over de verloedering van onze samenleving (ND 1411212001). Voor de christelijke politiek is het een uitdaging om aan die alom gevoelde behoefte voor een 'omslag' een positief doel te verbinden: Waarheen met onze Nederlandse samenleving? Tot U. Heer Jezus, alleen! Laat dat de christelijke invulling zijn van de eerste 'R' van het 4R-model van Schnabel: God de eer in de publieke erkenning van Jezus Christus als Koning!

Ds. A. van der Sloot is predikant van de Gereformeerde Kerk te Bedum

Persbericht

GVI-Kerkenradendag

Zwolle. Het GVI, Steunpunt Gemeentebouw, organiseert op 16 maart en 20 april 2002 de GVI-KERKENRADENDAG met als thema: **Kleine groepen: grote kansen voor gemeentegroei?!?** Voor ambtsdragers een unieke kans om in één dag grondig en op boeiende wijze kennis te maken met het onderwerp -kleine groep en gemeentegroei-. De kleine groep krijgt in de kerkelijke pers veel aandacht. Diverse boeken zijn over de kleine groep de laatste tijd verschenen, met bijv. als titel: kleine groepen, grote kansen. Is dat echt zo? Bieden kleine groepen grote kansen voor gemeentegroei of is deze aanpak al over zijn hoogtepunt heen? De kerkenradendag 2002 staat in het teken van dit onderwerp.

De introductie op het thema van de kerkenradendag vindt plaats door centrale lezingen door Bernard Bos en Hayo Wijma, medewerkers van het GVI, Steunpunt Gemeentebouw. Vervolgens zijn er rond de 18 workshops met belangrijke informatie. In diverse gereformeerde kerken wordt momenteel gewerkt met kleine groepen in ondermeer wijken en rond bijbelstudie. Zij zijn bereid hun ervaringen te delen met de deelnemers aan hun workshop. Verder wordt informatie gegeven over bijv. ervaringen van de Redeemer Presbyterian Church, Manhattan. New York. Ook wordt aandacht gegeven aan bidden in kleine groepen en pastoraat in kleine kringen. Het GVI, Steunpunt Gemeentebouw, heeft zelf een gemeentebouwprogramma ontwikkeld dat geheel gebaseerd is op het werken in kleine groepen, ook daar is een workshop over. Verder: coachen van kringleiders en jeugdwerk (inclusief catechese) in kleine groepen: een nieuwe aanpak. Alle kerkenraden hebben een uitnodiging ontvangen om deze kerkenradendag deel te nemen. Kerkenraden kunnen uiteraard ook gemeenteleden die bij kleine groepen betrokken zijn, uitnodigen naar deze dag te gaan. Meer informatie over de kerkenradendag en dit persbericht kunt u krijgen bij het GVI, steunpunt gemeentebouw 038-4270400 of gvi@gbouw.nl of via www.steunpuntgemeentebouw.nl

Verkondigende vrouwen in het Nieuwe Testament

De vier dochters van de evangelist Filippus waren vrouwen 'die profeteerden'. Zij spraken woorden van God door het vuur van de Geest. In de samenkomsten van de gemeente krijgen vrouwen van de apostel Paulus geen rol in het actieve onderwijs. Welke rol spelen zij in het verbreiden van het evangelie? Priscilla blijkt, samen met haar man, zelfs de vorming van een man als Apollos ter hand te nemen. We gaan na in hoeverre vrouwen in de wereld van het Nieuwe Testament vaker actief zijn in de verkondiging van het evangelie naar buiten toe.

Vrouwen als apostel?

In Romeinen 16 laat Paulus een aantal medewerkers die op dat moment in Rome zijn, groeten. Hij noemt onder hen 'Andronikus en Junias, mijn stamgenoten en medegevangenen, inannen onder de apostelen in aanzien, die reeds vóór mij in Christus geweest zijn' (16:7). In dit tweetal gaat het dus om Joden, gelovigen van het eerste uur (uit Israël), die samen met de apostel Paulus gevangen gezeten hebben (mogelijk in Caesarea). Paulus eert hen, ook omdat zij eerder dan hij tot geloof in Christus kwamen. J. van Bruggen parafraseert dit vers als volgt: in de kring van apostelen, breder dan de Twaalf, vormen Andronikus en Junias een markant, vermaard tweemanschap.' Nu zeggen sommigen: Junias was geen bekende mannen naam, Junia als vrouwelijke naam wel. Vormden Andronikus en Junia een apostelechtbaar, aan het werk in Rome? Een extra argu-

ment zou kunnen zijn dat Paulus nog twee echtparen noemt: Priscilla en Aquila en Filologus en Julia. En is het woord 'mannen (in aanzien)' niet in de vertaling van de Bijbel ingesmokkeld? Deze ene groet leidt er toe dat de Winstons een heel hoofdstuk wijden aan de vraag of er ook vrouwelijke apostelen waren. Zij concluderen vrijmoedig dat het wel zo was.

Apostel-echtbaar

De naam Junias lijkt niet bekend. Toch is het denkbaar dat het wel bekende 'Junianus' afgekort 'Junias' werd. Net als Lucas de verkorte vorm van Lucanus is. Op zich is het juist dat sommigen erop wijzen dat de toevoeging 'mannen (onder de apostelen in aanzien)' in de vertaling de uitleg wel erg vastlegt. En dus niet sekse-neutraal is. Er is geen duidelijk bewijs dat het in Rom. 16:7 om een vrouwelijke Junia gaat. Toch is die duiding niet onmogelijk. We weten

uit het NT immers dat apostelen met hun echtgenotes op reis waren in dienst van het evangelie. In 1 Korinthe stelt Paulus de retorische vraag: 'Hebben wij geen bevoegdheid om een zuster als vrouw mee te nemen, zoals ook de andere apostelen ...?' (9:5) Op de zendingsreizen was Paulus als alleengaande of weduwnaar niet de regel, maar de uitzondering.

Het is dus best denkbaar dat we hier een echtpaar ontmoeten. En dat de apostel Paulus van hen samen zegt: 'Andronikus en Junia, die net als ik Joden zijn en in de gevangenis gezeten hebben. Zij behoren tot de bekendste apostelen en waren al eerder christen dan ik' (zoals de *Groot Nieuws Bijbel 1996* leest). Dan nog is duidelijk dat de vrouw niet afzonderlijk apostel wordt benoemd, maar inclusief in de relatie met haar man. Denkbaar is dat zij samen, net als Priscilla en Aquila, uitgezonden zijn om het evangelie te verbreiden onder Joden en heidenen. Misschien komen zij wel voort uit de kring van de zeventig die door Christus zijn uitgezonden. Paulus eert dit tweetal als gelovigen van het eerste uur, als in Rome ook aan de synagoge het evangelie van de Messias gebracht wordt.

Medewerkers

Een hoofdstuk als Romeinen 16 zal niet vaak in een preek onder de aandacht komen. Ook bij het lezen van de Bijbel dringt de boodschap van een lijst met namen moeilijk door. Toch heelt

dil slothoofdstuk een bijzondere betekenis. De apostel sluit de brief aan de **kerk** te Rome af met een reeks aanbevelingen. Omdat hij zelf niet eerder in Rome is geweest, kan het niet gaan om mensen die al langer in Rome wonen en die hij uit vroeger tijd kent. Het **moet gaan** om medechristenen die hij elders heeft leren kennen en die op dat moment in Rome zijn. Het zijn medewerkers uit recente jaren, die hem voorgedaan zijn naar Rome. Daarom kan hij hen ook speciaal in de aandacht van de gemeente aanbevelen. Het **én** haar, want er zijn verschillende vrouwen bij.

De lijst van Paulus' medewerkers, Romeinen 16, opent met de aanbeveling van Fébé, diaken van Kenchreae. Aan haar besteden we later ruime aandacht ('Dienende vrouwen in het NT'). Op dit moment is het voldoende te noemen dat zij Paulus persoonlijk bijstand verleend heeft. Zij heeft zijn missie en die van anderen actief ondersteund. Op welke wijze? Dat komen we niet te weten. In ieder geval was zij blijkbaar een formidabele vrouw, die dan ook namens de kerk te Kenchreae naar Rome gezonden wordt.

Na liet echtpaar Priscilla en Aquila noemt Paulus 'Maria, die zich veel moeite voor u gegeven heeft' (16:6). Vervolgens Tryphena en Tryphosa: 'Deze vrouwen hebben zich moeite getroost in de Hére' (16:12). 'In de Hére', 'dat wil zeggen dat zij veel werk verzet hebben ten behoeve van de prediking en de kerk.' Zo kan Paulus ook van de moeder van Rufus zeggen dat zij voor hem als een moeder is (16:13). Hij beveelt ook Filologus en Julia aan, evenals Nereus met zijn zuster (16:15). Kortom, mannen en vrouwen werken samen om de verkondiging van het evangelie en de dienst van de apostel te ondersteunen. Velen

worden ook 'medewerker' genoemd. Zij reizen in dienst van het evangelie en zeilen zich nu in voor de opbouw van de kerk in Rome. Ze zijn in de hoofdstad van het Romeinse rijk om het evangelie van Christus te brengen. J. van Bruggen schrijft: 'deze medewerkers en apostelen zijn de eerste predikers te Rome. Zij hebben de kerk te Rome gesticht. Zij zijn de werkers van het eerste uur. En daarom is het zo belangrijk dat de gemeente te Rome deze broeders en zusters blijft ontvangen'.⁴

Huis-vrouwen

In andere brieven van Paulus blijkt een bijzondere rol van vrouwen te zijn dat zij haar huis voor de gemeente openstellen. Dat begint al in Jeruzalem waar het huis van de moeder van **Markus** een plaats van samenkomst is. Zodra Lydia te Filippi tot geloof gekomen is dient haar huis als plaats van samenkomst (Hand. 16:40). Tijdens hun verblijf in Korinthe geldt hetzelfde voor Aquila en Prisca (1 Kor. 16:19). Te Kolosse komt de gemeente, naast het huis van Filemon, ook samen in dat van Nymfa (Kol. 4:15).

In de loop van de jaren zijn Joodse en Griekse, rijke en arme, getrouwde en alleenstaande vrouwen tot geloof gekomen. De rijkere hebben haar grote huizen opengesteld, zodat de gemeente er kon samenkomen. En in sommige gevallen wordt alleen de naam van de gastvrouw genoemd. Zijn het weduwen die zich op deze wijze ingezet hebben? Het huis is van geweldig belang als centrum van leven en uitvalsbasis voor de verkondiging?

Voorop in de strijd

De term 'medewerker' wordt door Paulus niet rechtstreeks

aan de namen van vrouwen alleen verbonden. **Wel** aan Prisca en Aquila samen, 'mijn medewerkers in Christus Jezus' (Rom. 16:3). Indirect in het geval van Euodia en Syntyche. Van dit tweetal vrouwen zegt hij: 'Zij hebben samen met mij in (de prediking van) het evangelie gestreden, naast Clemens en mijn overige medewerkers, wier namen staan in het boek des levens' (Fil. 4:3). Letterlijk staat er niet dat zij 'in de prediking van het evangelie' gestreden hebben, maar compact 'in het evangelie'. Dat is net zo'n compacte uitdrukking als 'in Christus Jezus'. Dat maakt voor ons nog niet duidelijk **wat** zij precies hebben bijgedragen. Maar de breedte van de uitdrukkingen **zegt** wel dat deze vrouwen hebben geholpen het evangelie en de naam van Christus bekend te maken. In woord en metterdaad. Naast de broeders, zij aan zij. Een andere opvallende vrouw is Apfia geweest. Als Paulus zijn briefje aan Filemon schrijft, richt hij dat ook aan Apfia, de zuster, aan Archippus, onze medestrijder, en de gemeente te uwen huize' (Fil. 2). Mogelijk was Apfia de echtgenote van Filemon. In dat geval hebben we opnieuw met een echtpaar te maken, waarbij de 'gemeente bij u aan huis' ook onder haar zorg en leiding stond.

Vrouwen aan vrouwen

Uit later tijd vinden we een impressie van de inzet van vrouwen in de verkondiging van het evangelie. Rond het jaar 200 blijkt Clemens Alexandrinus terug op de eerste eeuw. En wel in het kader van de reizen van apostelen, waarop sommigen hun echtgenotes meenamen. Hij schrijft in een tijd waarin het huwelijk wordt ondergewaardeerd en maagdelijkheid door sommigen als ideaal nagestreefd.

Clemens zelf komt op voor het huwelijk en meent dat zelfs Paulus getrouwd **was**. In Fil. 4:3 zou de apostel met 'mijn trouwe metgezel' zijn vrouw, die niet met hem meereisde en in Filippi verbleef, aanspreken. In dat verband komt Clemens over de reizen van de apostelen te spreken. Zij namen, schrijft hij, vrouwen mee. Als **zusters**, niet als gehuwde vrouwen, en als 'mededienaars' (*sundiakonoi*).

Waar het mij nu om gaat is de toevoeging: deze zusters richtten zich **op** 'de vrouwen die in huis verblijven'. Door haar **is** de leer van de Heer ook het vrouwenvertrek zonder aanstoot binnengedrongen'.⁶ Het was ongepast dat mannen onder de vrouwen kwamen in haar eigen huis. De vrouwenvertrekken waren alleen voor vrouwen toegankelijk. Het was in de eerste eeuwen dus nodig dat vrouwen het evangelie aan vrouwen verkondigden. Aan getrouwde vrouwen en dochters, aan ongehuwde vrouwen en weduwen. Dit gegeven geeft kleur aan de dienst van vrouwen, zoals die door Paulus in zijn aanbeveling van en groeten aan vrouwen doet.

Zij aan zij

Mannen en vrouwen hebben dus zij aan zij gestaan in de grote opdracht her evangelie van Jezus Christus aan Joden en Grieken te verkondigen. Soms worden vrouwen benoemd als echtgenotes. In het geval van Priscilla zelfs voor haar man. De echtgenotes van de apostelen hebben meer gedaan dan voor haar mannen te zorgen. Zij hadden ook een actief aandeel in de verkondiging. **Af** en toe komen we **ook** vrouwen **als** Féhé of Nymfa, Tryfena en Tryfosa, Euodia en Syntyche tegen die 'single' zijn, weduwe **of** ongehuwd. Maar ook dan is er echte samenwerking: van vrouw en echtgenoot, van

broeders en vrouwen, van vrouwen met zusters. Daartoe spoort Paulus het laatst genoemde tweetal aan 'eensgezind te **zijn** in de Here'.

Vrouwen stonden vooraan bij Christus' kruis op Golgotha. Zij volgden de graflegging en wilden de Heer eren met hun gaven. Het evangelie van Christus' opstanding is door vrouwen aan de broeders overgebracht. Zij waren erbij toen de Geest werd uitgestort. Vanaf het begin én in het vervolg hebben vrouwen zij aan zij met mannen gestaan in de verbreiding van het evangelie in de samenleving.

Samenkomst en missie

De medewerking van zusters in de verkondiging van het evangelie past prachtig bij het patroon dat we in de discipelkring rond Jezus zelf zien. 'Zij dienden Hem met hun hele existentie' (Luk. 8:3). In de zending onder Joden en heidenen wordt de activiteit van vrouwen zelfs iets meer ingekleurd. Zoals in het voorbeeld van Prisca. Vrouwen lopen niet voorop, maar zetten zich in naar de gaven en bezittingen haar gegeven. Het patroon van haar inzet past bij de sociale realiteit van die dagen. Het evangelie wil geen aanstoot geven. Wel biedt de christelijke kerk een nieuw sociaal model van omgang tussen mannen en vrouwen, waarin ieder naar de hem of haar gegeven gaven de naaste dient. De apostelen vonden geen aanleiding om het optreden van vrouwen in de missie van de kerk te beperken. In dat wijde kader staat geen 'zwijggebod' opgetekend.

Maar is het niet vreemd dat er op momenten in de samenkomsten wel reden was vrouwen lot zwijgen te manen, terwijl dal in de zending niet gebeurt? Het lijkt mij dat het onderwijs van de eerste beginselen van het **evan-**

gelie door mannen en vrouwen gegeven is. Dat groepsgewijs en particulier man en vrouw kun eigen aandeel in het onderwijs leveren. Passend bij sociaal aanvaardbare verhoudingen. Het evangelie van Jezus Christus schept temidden van de volken een nieuw volk van God, een nieuwe mensheid zelfs.

Dan **past** het in het patroon van de hele Bijbel als in de samenkomst van de gemeente en in de missie mannen het voortouw nemen. En dat zij door sterke vrouwen ondersteund worden. Het past ook dat aan mannen de *verantwoordelijkheid voor de geestelijke koers* van de gemeente wordt opgedragen. Terwijl toegewijde vrouwen onschatbare diensten bewijzen aan de *opbouw van de gemeente*. Het onderwijs waar Paulus in 1 Tim. 2 over schrijft en waarvoor hij vrouwen niet de verantwoording laat nemen, is blijkbaar de meest geconcentreerde vorm van spreken van het Woord. Zoals **ook** de eredienst de meest geconcentreerde vorm is waarin de gemeente voor Gods aangezicht samenkomt en zich in de samenleving manifesteert.

Vanuit de samenkomsten gaan christenen **en** christinnen hun weg. Om in persoonlijk leven en in samenwerking het evangelie van Christus uit te dragen. De verhouding tussen de seksen is geheiligd. Mannen en vrouwen treden zij aan zij op om in de samenleving de verkondiging te dienen.

Zuivere verhoudingen

In de christelijke gemeente ontstaat een nieuwe vorm van **samenleven**. Hartelijke ontmoeting van mannen en vrouwen. In het uitdragen van het evangelie is samenwerking van mannen en vrouwen. Als beide seksen zo nauw op elkaar betrokken zijn

en het kernwoord 'liefde' is, kan er ook aantrekkingskracht ontstaan. Waar relaties van broederlijke en zusterlijke liefde in de Kerk opbloeien, kunnen ook relaties van seksuele aard ontstaan. Dat sluit Paulus aan wanneer hij Timoteüs opdraagt hoe de kwaliteit van omgang tussen de generaties en de seksen in de kerk zal zijn. 'Wordt niet heftig tegen een nude man, maar vermaan hem als een vader; doe het jonge mannen als broeders, oude mannen als vader, jonge vrouwen als zusters, in alle reinheid' (1 Tim. 5:1-2).

Met dat schriftgedeelte gaan we volgende week verder. Nu stip ik alleen de laatste woorden aan: 'in alle reinheid', seksuele zuiverheid. We zijn ons in de afgelopen jaren opnieuw bewust geworden van het gevaar van seksueel misbruik in pastorale relaties. Emotionele nabijheid en afhankelijkheid kan tot grensoverschrijdend contact leiden. Paulus wijst de jonge medewerker Timoteüs nadrukkelijk op reinheid in de omgang. Het evangelie van Christus geeft ruimte tot samenwerking, ook tussen man en vrouw. Maar dan mag de seksuele wet van de wereld de verhoudingen kleuren. De ontvangen reinheid van Christus geeft ruimte. Ook in dat opzicht is de christelijke kerk een nieuwe gemeenschap.

Het is goed ons ook dit aspect bewust te maken nu ik pleit voor meer actieve samenwerking in de diensten in de kerk. Als mannen en vrouwen samenwerken is er, net als in de samenleving, gevaar van ontsporing van werkrelaties. Hier en op andere plaatsen (1 Thess. 4:3-7)² wijst de Schrift de weg: hoe de bijzondere vorm van liefde in Christus in de samenleving en samenwerking beschermd wordt door de heiliging.

Overzicht van de serie schriftstudies

- * Profeterende vrouwen
1: 1 Kor. 11-14
- * Profeterende vrouwen
2: 1 Kor. 14:34-36
- * Profeterende vrouwen
3: Hand. 21:9-14
- * Biddende vrouwen
1: 1 Tim. 2:8-12
- * Biddende vrouwen
2: 1 Tim. 2:13-15
- Verknindigende vrouwen:
Rom. 16; Fil. 4
- * Pastorale vrouwen:
1 Tim. 5:1-2; Til. 2:3-5
- * Dienende vrouwen
1: 1 Tim. 3:11; Rom. 16:1-2
- * Dienende vrouwen
2: 1 Tim. 5:3-1h

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

¹ J van Bruggen. Het raadsel van Romeinen 1h (Groningen De Vuurhaak, 1970), 19v (n. 26-27). In zijn boek *Paulus. Pionier voor de Messias van Israël* vertaalt hij 'medekrijgsgevangenen' en duidt dat geestelijk (133, 301).

² Zo G en D. Winston, *Vrouwen in de gemeente van Christus*, 396v; H. Folkers - M.J. Verkerk, 'Man, vrouw en ambt'. In *Vrouwen op een zijspoor?*, 216. In het Grieks staat de accusatief

Junian. laalkundig is hierbij de nominatief *Junias* (mannelijk) en *Junia* (vrouwelijk) mogelijk. De kerkvader Johannes Chrysostomos vat in de 4e eeuw Junia ook als vrouw op: 'O, hoe groot is de toewijding van deze vrouw, dat zij waardig gekeurd werd als apostel te worden aangesproken' (*Homilia* op Ronicincii bij 16:7). Een Grieks handschrift, de Vulgaat en enkele andere vertalingen lezen Julia (een naam die ook in 16:15 voorkomt).

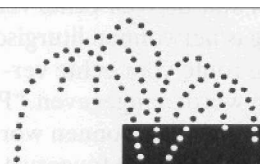
³ noot: J. van Bruggen, a.w., 20.

⁴ A.w., 21v. Zie voor de personalia van verschillende genoemde personen p. 24-36.

⁵ Zie A. Noordegraaf, 'Familia Dei. De functie en de betekenis van de huisgemeente in het Nieuwe Testament', in *Theologia reformata* 35 (1992), 183-203.

⁶ Clemens Alexandrinus, *Stromata* III 6.53 (de Griekse tekst is te vinden in A.C.E. Gerlings, *De vrouw in het oud-christelijke gemeenteleven*, 127).

⁷ Zie de frisse exegese van P.H.R. van Houwelingen, 'Een vat vol tegenstrijdigheden (1 Tessaloniëzen 4,4)', in: *Exegetisch. Feestbundel voor prof. dr. J. van Bruggen*, red. P.H.R. van Houwelingen, H.R. van de Kamp, J.A. Meijer (Kampen Kok, 2001), 104-120.

GVI steunpunt gemeenteopbouw

Postbus 499, 8000 AL ZWOLLE

Telefoon: 038-4270400
Fax: 038-4270401
E-mail: gvi@gbouw.nl

Groeien als gemeente door te leven uit het Woord:
een bijbelstudieprogramma voor 5 avonden

internetpagina: www.steunpuntgemeenteopbouw.nl

GASTENDIENSTEN IN DE LITURGISCHE BEZINNING

P. van den Berg

de weg van een opdracht

evangelisatie en zending

Veel kerken houden geregeld gistingendiensten. Ook zijn we als kerken bezig met een traject van liturgische bezinning. Liturgie en evangelisatie komen samen in het thema: gastendiensten. Hoe houdt je rekening met je doelgroep? Met mensen van deze tijd en cultuur? Hoe geef je de liturgie dan vorm? Welke mogelijkheden en risico's zijn er? Vanuit de missionaire praktijk denk ik in de rapporten van Deputaten Eredienst en de Acta van de Generale Synoden sinds 1993. De vraag van dit artikel is: hoe komen de gastendiensten aan de orde in de liturgische bezinning?

De weg tot een opdracht

De GS van Ommen startte in 1993 de gezamenlijke liturgische bezinning. Ze benoemde deputaten Eredienst die voortvarend te werk gingen. Zij inventariseerden de liturgische stand van zaken in de kerken. Ze bestudcerden de Schrift en de geschiedenis. En verwerkten dat in een prachtig en lijvig rapport voor de GS van Berkel en Rodenrijs 1996. De deputaten geven zelf een beperking aan van hun bezinning. Ze zeggen: wij keken vooral naar de Schrift en naar de geschiedenis, de traditie. Minder naar de eigen tijd en cultuur. Onder het kopje 'Bezinning op de eigen tijd en cultuur' noemen ze een aantal belangrijke thema's waar ze nog niet aan toegekomen zijn:

1. De confrontatie met een pluriforme cultuur, met haar verschillende stijlen en subculturen. Met de vragen over stijlbesef en de noodzaak of misschien juist het

risico om de 'taal van de tijd' te spreken.

2. De ontmoeting met christenen uit andere culturen of andere tradities, bijvoorbeeld de evangelische. Wat is waardevol of juist risikant voor de inhoud van de samenkomsten en de liederen?

3. De analyse van de verschillende doelen van het samenzijn van de gemeente in onze tijd: de eer van God, de interne opbouw en het missionaire werven. "Moelen deze gecombineerd worden? Moet dat in elke samenkomst? Verdient het aanbeveling voor verschillende subdoelen samenkomsten met een eigen karakter in te stellen?"

Routeplanner: pagina 76

Deputaten geven aan hier nog niet aan toegekomen te zijn. Maar dat niet alleen: ze verdedigen het ook. Vul eerst de Iccmtc op in het liturgisch besef, ontdek eerst de liturgische rijkdom in Schrift en geschiedenis. Daarom keken deputaten eerst naar de Schrift en de geschiedenis. Daarbij geven ze ook een typering van hun werk: "Deze inhaalmanoeuvre wordt vaak ten onrechte liturgische 'vernieuwing' genoemd." Een voorwaarde voor echte vernieuwing is herwonnen liturgisch besef. De route voor echte vernieuwing wordt aangegeven. "Pas als deze kracht herwonnen wordt, is zij (de kerk, PvdB) toegerust om in te spelen op de vragen van vandaag. En eventueel te komen tot echte 'vernieuwing'." Volg je deze route niet, dan dreigt gevaar: "Anders zou gehrekkig liturgisch besef gekoppeld aan gevoeligheid

voor de eigen tijd gemakkelijk kunnen leiden tot snelle en oppervlakkige aanpassingen." Ten slotte wordt nog een ander argument genoemd, dat eigenlijk de aandacht voor de eigen tijd weer wat relateert: "Bovendien leert de praktijk dat liturgische verrijking met de Schrift en de geschiedenis van de kerk als eerste bronnen ook in de huidige tijd overtuigingskracht blijkt te hebben." >

Deze pagina 76 van het rapport van deputaten Eredienst is als een routeplanner voor het traject van liturgische bezinning c.q. vernieuwing. Er zijn nog belangrijke thema's te bestuderen, maar eerst is een liturgische inhaalslag nodig, dan pas kun je eventueel tot vernieuwing komen. De vraag naar de wenselijkheid en invulling van gastendiensten is belangrijk, maar moest nog even wachten.

De opdracht van Berkel

Deputaten Eredienst vroegen daarom ook om vervolgoopdrachten en die kregen ze ook. De G.S. van Berkel en Rodenrijs acht het denkbaar om kerkdiensten een speciaal evangeliserend karakter te geven. Daarom geeft ze aan deputaten de opdracht om te onderzoeken "of nadere onderscheiding in karakter en doel van samenkomsten van de gemeente wenselijk is" (Opdracht h met de gronden; zie het kader).

De GS heeft dus oog voor de missionaire opdracht van de gemeente en voor het missionaire aspect van de eredienst. Beskel gaf de opdracht om te onderzoeken of

Opdracht van Berkel

"6. Rij de bezinning op de vormgeving van de eredienst de huidige tijd en cultuur in rekening te brengen en te onderzoeken of nadere onderscheiding in karakter en doel van samenkomsten van de gemeente wenselijk is"

met daarbij als grond:

"6.1. een Schriftuurlijk verantwoord de liturgie ontstaat in wisselwerking met de vragen en mogelijkheden van de eigen tijd en cultuur. Dat vraagt bijvoorbeeld dat voor de huidige praktijk van de eredienst bekend wordt met het specifieke belang van de preek, de functie van de eredienst voor de gemeentebouw en de missionaire opdracht van de gemeente;

6.2. de nieuwtestamentische -samenkomst' omvat meerdere aspecten van de omgang met God in de gemeente. Het is denkbaar dat de kerken ook vandaag samenkomsten instellen met een speciaal karakter of bijzondere doelstelling (bijv. een kerkdienst met evangeliserend karakter)"

Acta-GS-Berkel-1996 ai t 63 besluit 4a pag.94 en 96.

het goed is om kerkdieiisten in te richten naar een speciale doelstelling, b.v. een evangeliserende. Dit is gekoppeld aan de vragen rondom de vormgeving van de eredienst in de huidige tijd en cultuur. Het thema van de gastendiensten is dus op de agenda gezet.

Genoeg opdrachten onderweg

Deputaten hebben veel liuwerk opgekregen. Over de tweede dienst op zondag, een nieuwe orde van dienst, nieuwe kortere formuleren voor het heilig avondmaal enz. Veel werk wordt verzet, allerlei voorstellen worden gedaan. Maar helaas is men aan de zesde opdracht, over o.a. de gastendiensten, niet toegekomen. Graag ontvangen deputaten daarvoor een vervolgoopdracht. Zelf denken ze aan de opdracht om te komen met voorstellen voor "diensten met een ander karakter:

ter: vespers, evangelisatie- en 'open-deur'-diensten, diensten via de media, etc".³ Er zijn dus opdrachten genoeg onderweg.

Leusden: versnelling lager

Ook op de G.S. van Leusden in 1999 heeft men een hele kluit aan alle liturgische voorstellen. De liturgische 'inhaalslag' gaat behoorlijk snel; er wordt gesproken over 'onrust in de kerken'. Leusden wil dat honoreren en schakelt een versnelling terug. Bij de selectie van de liederen, maar ook bij het Ordinarium. Bezig zijn met de rijkdom van de Schrift en de traditie is boeiend. We herontdekken oude teksten, zoals Kyrie, Gloria, Agnus Dei. Deputaten stellen een dienst voor met een Ordinarium-structuur waarin deze liederen verwerkt zijn. Maar het is of de GS toch nattigheid voelt. Onwennigheid met deze oude teksten doet vragen naar hun gebruikswaarde voor nu. Past Iret wel in deze tijd? Daarop wil de GS graag antwoord van deputaten. Dat én de onrust in de kerken is een reden om het ordinarium nog niet vrij te geven.⁴

Met de 'routeplanner' in gedachten kun je zeggen: de kerken zijn op dit moment bezig met de liturgische inhaalslag. Daarna kan de vernieuwing aan de orde komen. Een lagere versnelling kan wijs zijn, als je maar wel door blijft rijden naar de plaats van bestemming.

Leusden: opdracht weg

Wat doet Leusden met de opdracht van Berkel over de gastendiensten? Deputaten vroegen om een vervolgoopdracht, maar kregen die niet. De commissie van synodeleden die de besluitvorming voorbereidde, liet deze opdracht weg. En de synode ook. Waarom? Nu is een nieuwe synode natuurlijk niet verplicht een

opdracht gegeven door een vorige synode over te nemen. Maar we zijn wel benieuwd naar de argumentatie.

Op de synode is hierover gesproken. De commissie stond voor het dilemma voor speciale diensten een aparte regelgeving voor te stellen of de invulling ervan over te laten aan de vrijheid van de kerken. Ze koos voor het laatste, omdat er voor zoveel verschillende situaties geen standaardoplossing te geven is. Bovendien zou er materiaal voorhanden zijn bij het Landelijk Verband en bij kerken die laagdrempelige diensten houden. Voorgangers en liturgiecommissies kunnen dat met de nodige creativiteit in de eigen situatie gebruiken. Met deze argumenten liet Leusden het tweede deel van de Berkelse opdracht vallen.

Verder gaat het in de bespreking om het eerste deel van de Berkelse opdracht: de bezinning op de vormgeving van de eredienst in de huidige tijd en cultuur. De synode wil voorkomen dat de huidige tijd en cultuur een zelfstandig en oeverloos thema wordt, het moet gaan om de eigentijdse vormgeving van de eredienst. Zo krijgen deputaten deze opdracht mee: "in het kader van Schriftuurlijke confrontatie met de huidige cultuur verder te studeren op eigentijdse vormgeving van de eredienst".⁶

De argumentatie vind ik niet erg overtuigend. De vraag of het gewenst is om te onderscheiden in diverse doelstellingen voor erediensten gaat wel erg snel van tafel vanuit de diversiteit van de situaties. Berkel ging het om bezinning op uitgangspunten, de vraag naar de aansluiting bij de eigen tijd en cultuur. Daar komt wel meer voor kijken dan creatief gebruik van wat materiaal. Bovendien wees navraag uit dat er bij het Centrum voor Evangelisatie (voorheen: Landelijk Verband) eigenlijk geen materiaal

aanwezig is. Inderdaad kan bezinning op de huidige tijd en cultuur een torso worden, je kunt je er aan vertillen. Maar dan is het echt te kort door de bocht om de praktische toepassing maar wat aan de creativiteit van voorgangers en liturgiecommissies over te laten. Deze creativiteit blijft natuurlijk altijd nodig, maar wanneer deputaten mogelijkheden aangeven en in voorstellen een richting wijzen, dan dienen ze de kerken daarmee. Te **snel** is de opdracht van Berkel over de gastendiensten van tafel verdwenen. Wat bleef is de opdracht om te studeren op de eigentijdse vormgeving van de eredienst in het kader van een Schriftuurlijke confrontatie met de huidige cultuur. Het thema van de gastendiensten stond op de agenda van de Generale Synode. En ik was blij dat het juist wat fundamenteeler besproken zou worden. Maar helaas verdween het zonder inhoudelijke bespreking weer van de agenda. Voor de missionaire praktijk is dat een gemiste kans. Maar op de GS van Zuidhorn 2002 komt het toch weer aan de orde.

Rapport voor Zuidhorn: vraag terug

Want het thema van de gastendiensten komt terug in het Rapport van Deputaten Eredienst aan Zuidhorn. In hoofdstuk 5 gaat het over 'huidige cultuur en de eigentijdse vormgeving'. Deputaten geven aan dat een studie over liturgie, kerkmuziek en cultuur eigenlijk onbegonnen werk is, ze geven een korte schets van het enorme terrein en tot slot vragen ze om een vervolgoopdracht "die niet gericht is op zuiver wetenschappelijk onderzoek op het gebied van liturgie en eigentijdse cultuur, maar op toepassingen en ook op het aangeven van grenzen." In hoofdstuk 12 gaat het over de tweede kerkdienst op de zondag.

Het onderzoek over de inrichting van de tweede dienst als een leer-dienst moest namelijk nog afgerond worden. In verband met de leerdienst spreken deputaten ook over gastendiensten. Als "andere typen diensten" noemen ze: de aangepaste kerkdienst voor broeders en zusters met een verstandelijke handicap, diensten voor doven en slechthorenden, evangelisatiediensten en jeugddiensten. En ook nog de vespers (avondgebeden)."

Hier sluiten deputaten dus aan bij het rapport van vorige deputaten. Daar ben ik blij mee. Concreet schrijven ze: "Nu is liet mogelijk dat er modellen (orden van dienst) ontworpen of voorgesteld worden voor vespers, of voor evangelisatiediensten ("welkomstdiensten"). Hetzelfde geldt voor orden voor jeugddiensten en mogelijke andere diensten voor speciale doelgroepen. Het lijkt deputaten echter wijs wanneer de kerken eerst met elkaar uitspreken welke koers zij willen varen op dit punt."

Wanneer de kerken categoriale diensten wensen, dan willen deputaten ze vooral 's middags of 's avonds houden. Zodat de morgendienst naar inhoud (Schrift en tafel) en vorm uiting kan geven aan de verbondenheid met de liturgie van de kerk van alle tijden. De middagdienst zien deputaten vooral als een leerdienst. En in hun rapport aan Zuidhorn houden zij zich verder alleen bezig met de invulling van de leerdienst. Logisch, dat was hun opdracht.

Hierbij teken ik aan dat kerken zelf het beste tijdstip voor een gastendienst kunnen bepalen. Dat kan zondagmiddag zijn, maar ook zondagmorgen of een andere dag in de week. Uit het rapport is in elk geval duidelijk: via een vraag van deputaten komt de zaak van de gasteildiensten weer op de tafel van de synode terug.

Weer op de agenda

Komen de gastendiensten aan de orde in de liturgische bezinning? Antwoord: nog niet echt. Het heeft even op de agenda gestaan. Berkel gaf in 1996 deputaten Eredienst de opdracht om de wenselijkheid van o.a. gastendiensten te onderzoeken. Zij kwamen aan deze opdracht niet toe. Leusden liet in 1999 dit onderdeel van de opdracht vervallen. Te snel, zonder een inhoudelijke bespreking. Op Zuidhorn komt de zaak van de gastendiensten via een vraag in het deputatenrapport weer bij de kerken terug. Vanuit de missionaire praktijk pleit ik voor een expliciete opdracht tot bezinning op gastendiensten. Laten we met een herwonnen liturgisch besef en een missionaire bewogenheid verder werken aan de opdracht van Berkel.

P. van den Begw predikant van Anna Paulowna en heeft deels een missionaire taak. Hij heeft het beroep naar Veendam aangenomen.

¹ Rapport deputaten Eredienst aan Berkel, par. 5.6.5., p.76.

² Hier had ik graag een toelichting bij gezien, want waar en hoe blijkt dat?

³ Rapport deputaten Eredienst aan Leusden, p.127 en par 10 conceptbesluit 9.3., p.217.

⁴ Acta GS Leusden, art.49 besluit 5.2 met grond 2 en 3. Hierbij valt het op dat Leusden hier een liturgische 'vernieuwing' noemt wat het deputatenrapport aan Berkel typeerde als 'inhaalslag'!

⁵ Acta, art.49, p.101, bij: 'Bespreking onderdeel 2, Vervolgopdrachten'

⁶ Acta, art.49 besluit 2 punt 3. Rapport deputaten Eredienst aan Zuidhorn, par.5.5.

⁷ Rapport aan Zuidhorn, par.10.5. Deputaten scharen deze andere type diensten onder het begrip "categoriale dienst", dus diensten afgestemd op een specifieke doelgroep. Terrecht zeggen ze dat een leerdienst geen categoriale dienst is. Maar het is maar wat je 'categoriaal' noemt. Dit begrip wekt misverstand, want het suggereert dat de dienst slechts voor één groep bedoeld is, terwijl een dienst wel voor de hele gemeente kan zijn, maar die in vormgeving meer afgestemd is op één categorie.